צפנת פענח — פקודי

ביאר פסוק אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה ואהרן (לח, כא). וי"ל, תיבת אלה אין לו שחר כלל. ב' פקודי לשון רבים צריך הבנה. ג' כפל ב' פעמים המשכן. וחז"ל דרשו (תנחומא פקודי ב) שבית המקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה, שנאמר (שמות טו, יז) מכון לשבתך פעלת ה', מכון היינו מכוון זה כנגד זה וכו'. ועוד אמרו חז"ל (שמ"ר נא, ג) המשכן משכן, שנתמשכן ב' פעמים בעוונם של ישראל וכו'. וכבר הקשו המפרשים ובכלי יקר מה ענין דרש זה לכאן, דעיקר פרשה זו נאמרה על המשכן שעשה משה, ומה ענין מדרשים אלו לכאן וכו', יעו"ש.

ד' המשכן בה' הידועה, ואח"כ משכן בלא ה', צריך הבנה. ה' לשון העדות צריך הבנה. וחז"ל דרשו עדות שויתר להם על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם וכו'. הלא כבר הי' להם עדות על ידי נר מערבי וכו' (מנחות פו:), יעו"ש. ו' אשר פקד על פי משה, מה בא ללמדינו.

ז' בתנחומא (פקודי יא) ויביאו את המשכן אל משה, שלא יכלו להקימו, ומשה הקימו וכו'. קשה באמת, מאחר שהיה יודע בצלאל לצרף אותיות שנברא בהם שמים וארץ (ברכות נה.), ומאי טעמא לא יכול להקימו כי אם משה דוקא. ומ"ש בתנחומא (שם) טעם לפי שלא עשה שום מלאכה וכו', מאי טעמא באמת לא עשה אחרת בלא הקמה.

ונבאר ש"ס דברכות פרק ה' דף ל"ג (ע"א) אמר רב אמי, גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות, שנאמר (שמואל א ב, ג) כי אל דעות ה', וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו, שנאמר (ישעיה כז, יא) כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו. אמר רבי אלעזר גדול מקדש שניתן בין שתי אותיות, שנאמר (שמות טו, יז) פעלת ה' מקדש אדני. ואמר רבי אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו, דעה ניתנה בין שתי אותיות מקדש ניתן ב' אותיות. מתקיף לה רב אחא קרחינאה אלא מעתה גדולה נקמה שניתנה בין ב' אותיות, שנאמר (תהלים צד, א) אל נקמות ה' אל נקמות הופיע, אמר לו אין למילתא מיהא גדולה היא, והיינו דאמר עולא שתי נקמות הללו למה, אחת לטובה דכתיב (דברים לג, ב) הופיע מהר פארן, ואחת לרעה דכתיב אל נקמות ה' אל נקמות הופיע. ופירש רש"י בין ב' אותיות - בין ב' אזכרות. במילתי' מיהא גדולה היא - במקום שצריכה נקמה מיהא גדולה היא.

ויש להקשות, א' דהל"ל ב' שמות או אזכרות, מאי ב' אותיות. ב' למה גדולה דעה וכו', מאי מעלתו בזה שנכתב בין ב' שמות. ג' דפתח בדעה וסיים בבינה, כי לא עם בינות הוא, אבל כשאין בו דעה מנ"ל דאסור לרחם עליו. ד' מאי מעלת מקדש בזה שנכתב בין ב' שמות. ה' כל אדם שיש בו דעה כאלו נבנה בית המקדש בימיו וכו', הא משכן דאקרי מקדש נבנה על ידי בצלאל שהי' בחכמה ובתבונה ובדעת, ומכל שכן מקדש, ואיך אמר בדעת לחוד כאלו וגו'. ואי מכח לימוד הנ"ל, באמת קשה, מה זה גודל מעלה שנכתב וכנ"ל. ו' אלא מעתה נקמה וכו', דלמא אין הכי נמי. ז' דמשני אין במלתי' מיהא גדולה, צריך הבנה.

ואגב נבאר מה שאמרו חז"ל (פרקי דר"א פמ"ז, שמ"ר ג ח) מסורת היה ביד ישראל מיעקב אבינו כי האומר פקידה כפולה הוא הגואל האמתי, וז"ש יוסף (בראשית נ, כד) ואלקים פקוד יפקוד אתכם וכו'. והקשו המפרשים למה כפל הפקידה יהי' סימן אל גואל האמתי וכו'. ועוד, למה לשון פקידה דוקא, ולא זכירה או גאולה.

ונראה לי, דכתב הרמב"ם (מו"נ ח"א פע"ד דרך ז) בשכליים אין שייך לשון ריבוי ומספר כי אם מצד עילה ועלול וכו', יעו"ש. ובארתי בזה מאמר הש"ס דבבא מציעא (פו:) מאן נינהו ג' אנשים נצבים עליו (בראשית יח, ב) מיכאל גבריאל רפאל וכו'. דקשה לאיזה ענין שאלו מאן נינהו ג' אנשים וכו', וגם להבין תירוצו. והעולה משם כי בסוג אחד אין שייך מספר בדבר רוחני כי אם מצד עילה ועלול, מה שאין כן בב' סוגים נגדיים אתי שפיר תואר מספר, שזה מקו החסד וזה מקו הגבורה וכו'. וזהו ששאל הש"ס מאן נינהו ג' אנשים, דהא היו שכליים, ואין שייך בהם מספר תואר שלשה אנשים. ומשני שפיר דהיו מיכאל גבריאל רפאל, שהם מן ג' קוים שלשה סוגים וכו', יעו"ש.

והנה כמו שכתב הרמב"ם בשכליים הנבדלים אין שייך תואר ריבוי ומספר, הכי נמי אין שייך באותיות רוחניות התורה ריבוי ומספר כי אם צד עילה ועלול, כי א' ראש כל האותיות נקרא עילה, וכל האותיות עלולין ממנו, והוא כאשר קבלתי ממורי כי אות ב' הם ב' א א, וכך אות ג' ג' אלפי"ן וכו', עד אות ת' הם ד' מאות אלפי"ן וכו', ודפח"ח. העולה מזה, מאחר שהאותיות אין שייך בו ריבוי ומספר כי אם עילה ועלול, אם כן ב' אותיות שוות כשהם ברוחני אין שייך בו לומר שהם שתים, ומכל שכן שמותיו יתברך שהוא יתברך ושמו אחד פשיטא שאין שייך ריבוי ומספר לומר שתי שמות כי הכל אחדות אחד.

ומעתה לפי זה תיקשי קושיא גדולה על הש"ס הנ"ל שאמרו גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות, ר"ל ב' שמות, הא אין שייך לומר מספר שתי בשמותיו יתברך שהוא ושמו אחד. ואפשר משום זה שינה הש"ס ולא אמרו שתי שמות רק שתי אותיות, ובו שייך מספר מצד עילה ועלול. אך דגם זה אינו, דהא בב' אותיות שוין אין שייך מספר, ובשמותיו יתברך הכל אחדות אחד גם כן אין שייך מספר.

אמנם באמת אין זה קושיא כלל, כי בב' אותיות שוות אין שייך מספר, וגם בב' שמות מסוג אחד אין שייך מספר, אבל ב' שמות מב' סוגים, שזה מקו החסד פועל רחמים, וזה מקו שמאל פועל הדין והגבורה, כבר זכרנו שבו שייך מספר. וכי תימא הא הכל אחדות אחת, זה אינו, דאם כן איך יתואר בו מספר עשר ספירות. ונ"ל דהיינו במידותיו יתברך, אבל עצמותו יתברך הכל אחד. וזה שאמרו חז"ל (עירובין יג:) אפילו שאלו אוסרין ואלו מתירין מצד ו' קצוות (ת"ז קמז.), אבל באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, והבן, וכבר מבואר זה בספרי המקובלים, יעו"ש.

וזה שאמר הכתוב (תהלים עז, יא) ואומר חלותי היא שנות ימין עליון, מצד חולי שלי נדמה שיש שינוי למעלה, אבל באמת אדם שיש בו דעה לחבר ולייחד בין ב' מדות הפכיות נעשה הכל אחדות אחד.

וזה שאמרו חז"ל (בר"ר לג, ג) צדיקים מהפכין מדת הדין למדת הרחמים, על ידי דעת שיש בו שהוא ממוצע בין חכמה קו ימין ובין בינה קו שמאל. וז"ש במשנה דאבות (פ"ג מי"ז) אם אין בינה אין דעת, ר"ל לחבר ב' הפכיים, והבן.

ומי שיש בו דעה לחבר ולקשר שמאל בימין, נעשה הכל אחדות אחד ורחמים גמורים, וכמו שביארתי משנה (קדושין פ"ד מ"ח) מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וכו', על דרך ששמעתי ממורי כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה (קהלת ט, י), ר"ל לקשר המעשה, שהיא מלכות דעשי' מצד שמאל, אל המחשבה חכמה

כ"ח מ"ה קו ימין, שהוא יחוד קודשא בריך הוא ושכינתי', ועל ידי זה מבטל גזירות רעות, לקשר מלכות הנק' אנ"י אל המחשבה הנק' אי"ן וכו', ודפח"ח.

ומעתה לפי זה תבין מעלה וגדולה דעה שניתנה בין ב' אותיות, ור"ל דכתבו חכמי התכונה דאי אפשר לחבר ב' הפכיים כי אם על ידי דבר ממוצע שיש בו כח ובחינת ב' הפכיים הנ"ל וכו', אם כן מאחר שדעה מחבר ב' הפכיים על כרחך יש בו כח שניהם ושפיר גדלה מעלתו, והבן.

ובזה יובן, אמר רב אמי גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות, ר"ל דקשה למה לא נקיט ב' שמות, וצריך לומר דאין שייך לומר שת"י בשמותיו יתברך, שהכל אחדות א', קשה אם כן גם באותיות איך אמר לשון שתי אותיות, בדבר רוחני אין שייך מספר בב' אותיות שוות (הוא הדין בב' שמות שהכל אחדות אחת, ולכך לא נקיט מפורש ב' שמות וכנ"ל), וצריך לומר שהם מן ב' סוגים ב' הפכיים ונק' שת"י, שזה פועל דין וזה פועל רחמים, ואם כן על ידי דעה שהוא ממוצע בינתיים לחברם ולייחדם על כרחך צריך שיהי' בו כח שניהם, ושפיר גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות, מדקאמר שתי ש"מ שהם נגדיים והפכיים, שנאמר אל דעות ה', כי אל זועם פועל הדין, והוי"ה פועל רחמים, ועל ידי דעה המחברם כמ"ש וידע אדם את חוה, נעשה הכל אחדות אחד ורחמים גמורים.

וז"ש אח"ז, ואמר רב אמי כל אדם שאין בו דעה, לייחד ולחבר ב' מדות שיעשה מדין רחמים, אסור לרחם עליו, שנאמר כי לא עם בינות הוא, ר"ל כשאין לו בינה פשיטא שאין בו דעת כח הממוצע בין חכמה ובינה וכנ"ל, על כן לא ירחמנו עושהו, גם כן מדה כנגד מדה.

והשתא שפיר נמשך מאמר רבי אלעזר שאח"ז גדול מקדש שניתן בין ב' אותיות שנאמר מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני וכו', ור"ל מזה דרשו חז"ל מקדש של מטה מכוון כנגד בית המקדש של מעלה, והכוונה מקדש של מטה, שהאדם עושה עצמו מקדש בחכמה ותבונה ודעת מרכבה למקדש של מעלה המכוון כנגדו, כמ"ש (שמות כה, ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ממש, כי (תהלים עח, ס) אהל שכן באדם, היכל ה' המה (ירמיה ז, ד), בסוד וה' בהיכל קדשו (חבקוק ב, כ), שהאדם נעשה היכל גימטריא אדנ"י, מקדש של מטה המכוון נגד מקדש של מעלה, כי בו שורה קדושה עליונה הוי"ה הנקרא מקדש של מעלה, וזה ב' שמות עצמו פעלת ה' מקדש אדנ"י וגו'.

וזהו שמפרש רבי אלעזר אחריו כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו וכו', כי הוא מקדש עצמו על ידי דעת הממוצע וכולל בתוכו חכמה ותבונה, ומשכן הקרוי מקדש גם כן נבנה בחכמה ותבונה ודעת כנ"ל, וכאמור.

ועל זה הקשה בש"ס מתקיף לה רב אחא אלא מעתה גדולה נקמה שנתן בין ב' אותיות, ר"ל איך שייך בנקמה ב' מדות נגדיות דין ורחמים שיאמר בין ב' מדות הנ"ל.

ומשני אין במלתי' גדולה היא, דשמעתי ממורי דהקשה, איך שייך בנקמה שם הוי' שהוא רחמים, שנאמר אל נקמות ה'. וביאר על פי משל, שהי' איש אחד מפחותי הערך ומרד במלך ודיבר כנגדו, מה עשה המלך, עשה אותו אחד מהשרים גדולים, ובכל יום שהי' רואה כבוד המלך מהשרים שלו נצטער איך מלאו לבו לדבר נגדו בהיותו פחות, והמלך הבין זה וכו'. וזה שכתוב אל נקמות ה' הופיעו, והבן, ודפח"ח. וז"ש אין במלתי', במקום שצריכה נקמה בענין זה, על ידי שהופיע לו כבוד וגדולה שיראה כבוד המלך ויצטער ויהי' זה נקמה, לכך כתב נקמה בין ב' מדות חסד וגבורה להורות ענין זה, והבן.

ונחזור לענין כפל פקידה סימן לגואל האמיתי, כי נשמת משה רבינו עליו השלום הי' מן אחוריים דיסוד אבא גימטריא קפ"ד. וכמו שהיתה גאולה ראשונה על ידי הדעת, שהוא משה, כך יהי' גאולה אחרונה על ידי משה, מ"ה ש"הי' ה"וא שיהיה (קהלת א, ט) וכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מיכה ז, טו), והיינו מה שמסר לכם יעקב ויוסף ואלקי"ם פקוד בגאולה זו של מצרים, יפקוד בגאולה אחרונה, והבן. ודרשו חז"ל אהי' בגלות זו אשר אהיה בגלות אחר, אמר לו משה די לצרה בשעתה וכו'. והקשו וכו'. ולפי הנ"ל אתי שפיר, שהודיעו סיבת גלות זו וגלות אחר, כדי שידע כי גואל זה הוא גואל אחרון, והבן.

וזהו שאמרו בש"ס דחלק (סנהדרין צח.) אין בן דוד בא עד שיכלו גסי הרוח מישראל שנאמר וכו', יעו"ש. והטעם דוקא עון של גסי הרוח מעכב ביאת משיחנו יותר מכל עונות, כי אדם שיש בו דעת כאלו נבנה בית המקדש וכו', והיינו שהוא נעשה מקדש למטה על ידי דעת הכולל חכמה ותבונה נגד מקדש של מעלה, לחברן ולייחדן להאיר נהורא עילאה בתתאה, מה שאין כן אי נסתלק הדעת המחבר זהו גורם חורבן בית המקדש, וכמפורש בזוהר תצוה דף קע"ט עמוד ב': ואתה ה' אל תרחק אילותי לעזרתי חושה (תהלים כב, כ), אל תרחק לאסתלקא מינן למיהוי סליק נהורא עלאה מתתאה, דהא כד אסתלק נה[ו]רא עלאה מתתאה כדין אתחשיך וכו' אתחרב בי מקדשא וכו' יעו"ש. וגרמא לזה שנסתלק הדעת הוא רוח הקודש כפירוש רש"י (שמות לא, ג), הסיבה הוא עון לשון הרע הנמשך מגסי הרוח, כמו שכתב מוהרש"א בעירוכין בפסוק (תהלים קא, ה) מלשני בסתר רעהו וגומר גבה עינים ורחב לבב וכו', יעו"ש, אותו לא אוכל - ודרשו חז"ל בסוטה (ה.) אין אני והוא יכולין לדור בעולם, וזהו דווקא בגסי הרוח. וגם כי בשאר עונות אינו בכללות העולם, מה שאין כן לשון הרע הנמשך מגסות הרוח הוא בכללות העולם, כמ"ש בש"ס (ב"ב קסה.) רובן בגזל, ומיעוטן בעריות, וכולן באבק לשון הרע. אם כן שפיר מעכב ביאת משיחנו, אחר שהוא גורם החורבן על ידי סילוק הדעת, וכנ"ל.

ובזה יובן אלה פקודי, ראשי תיבות אל"ה - אב"ק לשון הרע, ר"ל כי עון זה הוא המעכב ומחסר, לשון (שמואל א כ, כה) ויפקד מקום דוד, גם כן פקידה וגאולה ראשונה, כמ"ש (שמות ב, יד) אכן נודע הדבר, שעל ידי לשון הרע נתעכבו בגלות מצרים כפירוש רש"י שם, והוא המעכב גאולה אחרונה כנ"ל, וז"ש פקודי לשון רבים.

המשכן משכן העדות, ר"ל כי כל זמן שהי' משכן הידוע של מעלה מכוון נגד של מטה שנקרא משכן העדת, ועל ידי הדעת שהי' מחבר ומקשר מקדש של מטה בשל מעלה הי' קיום לשניהם, מה שאין כן בחסרון הדעת בסיבת חטא אל"ה, נתמשכן משכן של מטה, אז נתמשכן גם של מעלה, דאסתלק נהורא עילאה מתתאה וגרם חורבן וכו', עד עת קץ, ואז כאשר פק"ד פקידה ראשונה על פי משה בחינת הדעת בגאולה ראשונה, כך יפקד בגאולה אחרונה על ידי הדעת בחינת משה, ואז ומלאה הארץ דעה את ה', אמן כן יהי רצון.

ובזה מבואר קושיא ז' הנ"ל, ויביאו [את] המשכן אל משה, שלא היו יכולין להקימו וכו'. כי דעת הכולל חכמה ותבונה הי' סיבת המקדש והמשכן, אם כן משה שהי' שורש הדעת לו נאה להקימו יותר מזולתו, והבן.

תם ונשלם בעזרת האל יתברך.